

سرشناسه: حضرت آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵
 عنوان و نام پدید آور: آداب معاشرت در اسلام / تالیف: حضرت آیت الله ناصر مکارم شیرازی: تهیه و
 تدوین: ابوالقاسم علیان نژادی
 مشخصات نشر: قم: صفحه نگار، ۱۳۹۱
 مشخصات ظاهری: ۴۰۸ ص
 شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۵۴۴-۶۱-۰
 ریال:
 وضعیت فهرست نویسی: فیا
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیر نویس
 موضوع: آداب معاشرت اسلامی
 موضوع: اخلاق اسلامی
 شناسه افزوده: علیان نژادی، ابوالقاسم، ۱۳۴۳ - تدوینگر
 رده بندی کنگره: ۷۱۳ م / ۲۵۳ BP
 رده بندی دیوید: ۲۹۷/۶۵

آداب معاشرت در اسلام

سلسله مباحث اخلاقی حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی مدظله

◀ تهیه و تدوین: ابوالقاسم علیان نژادی

◀ صفحه آرا: امیرسعید سعیدی

◀ ناشر: انتشارات صفحه نگار

◀ چاپخانه و شمارگان: نگارش / ۳۰۰۰ نسخه

◀ نوبت و تاریخ چاپ: اول / پاییز ۱۳۹۱

◀ قیمت: ۹۸۰۰ تومان

◀ شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۵۴۴-۶۱-۰

مراکز پخش:

قم: ابتدای خیابان صفائیه، کوی آمار (۲۲)، پلاک ۱۵

تلفن: ۷۷۳۲۴۷۸-۰۲۵۱ دورنگار: ۷۸۴۰۰۹۹-۰۲۵۱

قم: خیابان صفائیه، کوچه ممتاز، کوچه فروردین، پلاک ۱۲

تلفن: ۷۷۴۵۹۰۱-۰۲۵۱ همراه: ۰۹۱۲۷۵۴۰۶۲۶

آداب معاشرت در اسلام

www.ketab.ir

فهرست

دورنمایی از مطالب کتاب	۱۵
احکام العشره در کتاب وسایل الشيعه	۱۶
چگونگی شکل‌گیری این کتاب	۱۷

فصل اول: کیفیت تعامل با دیگران

۱. چگونگی برخورد با دیگران	۲۱
۲. تربیت یافتگان مکتب امام صادق (ع)	۲۳
۳. کیفیت رفتار شیعیان با اهل سنت	۲۵
۴. ولایت بی عمل	۲۷
۵. نیاز به مردم یا بی‌نیازی از مردم؟	۲۹
۶. چنین کسی از ما نیست!	۳۱
۷. ورع و حلم و مصاحبت نیکو	۳۴
۸. حق همسفران	۳۶
۹. خدا حافظی با همسفر	۳۸
۱۰. سفارش‌های امام صادق (ع)	۴۰

فصل دوم: اخوت و دوستی

۱. ضرورت داشتن دوست	۴۵
۲. هزار دوست کم و یک دشمن زیاده!	۴۷
۳. لزوم انتقاد سازنده	۴۸

۴.	تأثیر متقابل دوستان.....	۵۰
۵.	اخوت و برادری.....	۵۱
۶.	مهم ترین حقوق برادران مسلمان.....	۵۳
۷.	دوستی با آلودگان ممنوع است.....	۵۵
۸.	چگونه دوستانمان را آزمایش کنیم؟.....	۵۷
۹.	میانه روی در همه چیز.....	۵۸
۱۰.	معیار انتخاب دوست.....	۵۹
۱۱.	معیارهای اخوت و دوستی.....	۶۰
۱۲.	اظهار محبت همسنگ با نیمی از عقل است.....	۶۳
۱۳.	اهمیت اخوت و برادری.....	۶۴
۱۴.	دوستی و رهیزکاران.....	۶۶
۱۵.	آداب دوستی.....	۶۹

فصل سوم: مشورت

۱.	بایدها و نبایدهای مشورت.....	۷۵
۲.	با سه گروه همنشینی مکن.....	۷۷
۳.	ویژگی های مشاور.....	۷۹
۴.	حق مشورت کننده بر مشاور.....	۸۱
۵.	مشورت امام رضا (ع) با خادمش.....	۸۳
۶.	اهمیت مشورت در زندگی انسان ها.....	۸۵
۷.	با این افراد مشورت مکن.....	۸۷

فصل چهارم: اهمیت سلام کردن

۱.	اصول اخلاقی افراد با ایمان.....	۹۳
۲.	غرفه های خاص بهشتی برای انسان های ویژه.....	۹۵

۹۷	۳. عاجزترین و بخیل‌ترین مردم
۹۸	۴. سلام به بچه‌ها
۹۹	۵. یکسان سلام کردن به دارا و ندار
۱۰۱	۶. بلند سلام کنید
۱۰۳	۷. انواع سلام کردن و تفاوت پاداش آن
۱۰۵	۸. روش خطاب به دیگران
۱۰۷	۹. سفارش خانواده به نماز
۱۰۹	۱۰. نشانه‌های تواضع

فصل پنجم: شوخی و مزاح

۱۱۵	۱. شوخی‌های مجاز
۱۱۷	۲. شوخی در حد اعتدال
۱۲۰	۳. ادخال سرور در قلب مؤمن

فصل ششم: رعایت حقوق همسایگان

۱۲۵	۱. وظیفه همسایه‌ها در برابر یکدیگر
۱۲۷	۲. آثار ایمان به خدا و جهان آخرت
۱۲۹	۳. خوب همسایگی کردن (حُسن الجوار)
۱۳۰	۴. آثار ایمان
۱۳۳	۵. همسایه کمرشکن!

فصل هفتم: آداب نامه نگاری

۱۳۷	۱. لزوم پاسخ دادن به نامه‌ها
۱۳۸	۲. آغاز نامه
۱۴۱	۳. نوشتن ان شاء الله در نوشتارها

فصل هشتم: اهمیت اخلاق نیکو و زشتی بد اخلاقی

۱. روی گشاده؛ سرمایه تمام نشدنی ۱۵۱
۲. کامل ترین مؤمنان ۱۵۴
۳. اسباب کمال ایمان ۱۵۶
۴. همسایگان پیامبر ﷺ در جهان آخرت ۱۵۸
۵. با فضیلت ترین انسان ها ۱۶۰
۶. صفات چهارگانه مؤمن ۱۶۳
۷. روش جلب محبت ۱۶۶
۸. دعوت به نیک ها از طریق اعمال نیک ۱۶۸
۹. دشمنی، ثمره ترس ۱۷۰
۱۰. سرانجام مکر و خدعه و نشر خیانت ۱۷۲

فصل نهم: صداقت در گفتار و رفتار

۱. صداقت در سخن ۱۷۹
۲. صفات نجات بخش ۱۸۱
۳. آثار صداقت و امانت ۱۸۳
۴. چرا حضرت اسماعیل صادق الوعد شمرده شد؟ ۱۸۴

فصل دهم: حیا

۱. حیا و ایمان ۱۸۹
۲. جدایی ناپذیری حیا و ایمان ۱۹۱
۳. حیا معقول و نامعقول ۱۹۳

فصل یازدهم: عفو و بخشش

۱. عفو کن تا عزیز شوی ۱۹۹
۲. بهترین فضایل اخلاقی ۲۰۱
۳. نمونه‌هایی از مکارم اخلاق پیشوایان ۲۰۳
۴. فرو نشاندن خشم ۲۰۵

فصل دوازدهم: حسادت

۱. طرق مبارزه با حسادت ۲۰۹
۲. سرچشمه‌های حسادت و نتیجه آن ۲۱۰

فصل سیزدهم: سکوت و مراقبت از زبان

۱. اسباب ورود به بهشت ۲۱۵
۲. عافیت چیست؟ ۲۱۷
۳. سفارش پیامبر ﷺ به ابوذر غفاری ۲۱۹
۴. گفت و گوی زبان با سایر اعضای بدن! ۲۲۳
۵. پرگویی عامل قساوت قلب ۲۲۶
۶. پیام امام باقر علیه السلام به شیعیان ۲۲۸
۷. زبان کلید خیر و شر ۲۳۱
۸. رابطه زبان و مجازات‌ها و ثواب‌ها ۲۳۳
۹. نگاه، سکوت و کلام! ۲۳۶
۱۰. بندگان خاشع خدا ۲۳۸

فصل چهاردهم: رفق و مدارا

۱. جوشش با مردم و مدارا کردن ۲۴۳

۲. ارتباط رفیق و حیر ۲۲۱
۳. مراقت زینت است ۲۴۶
۴. مدارا؛ همسنگ تبلیغ رسالت ۲۴۹
۵. مدارا با مردم ۲۵۱
۶. چشم پوشی از خطاها ۲۵۴

فصل پانزدهم: حقوق مؤمنان و مسلمانان بر یکدیگر

۱. حقوق برادران ایمانی بر یکدیگر ۲۵۹
۲. حقوق مسلمانان بر یکدیگر ۲۶۰
۳. حقوق کم هزینه و پر ارزش ۲۶۲
۴. بخشی دیگر از حقوق مؤمن ۲۶۴
۵. سیره امام رضا (ع) در مورد حقوق دوستان ۲۶۶
۶. حقوق دانشمندان عالمان ۲۶۸
۷. سفارش های دهگانه امام صادق (ع) ۲۷۱

فصل شانزدهم: مصافحه و دست دادن

۱. مصافحه، دشمن عداوت و کینه است ۲۷۵
۲. اهمیت مصافحه ۲۷۶
۳. داستان امام باقر (ع) و ابو عبیده حذاء ۲۷۸
۴. استقبال و بدرقه میهمان ۲۸۰
۵. دیدار مؤمنان ۲۸۲

فصل هفدهم: مرء و پر خاشگری

۱. مرء و خصومت و پر خاشگری ۲۸۷
۲. پاداش ترک مرء ۲۸۹

۲۹۲	۳. ترک پرخاشگری
-----	-----------------

فصل هجدهم: دروغ؛ کلید بدی‌ها

۲۹۷	۱. مفتاح شرور
۲۹۹	۲. ترس و بخل و دروغ
۳۰۲	۳. دستورات پنجگانه امیرمؤمنان علی (علیه السلام)
۳۰۴	۴. نسبت دروغ به کسی دادن
۳۰۶	۵. سفارش امام سجاد (علیه السلام) به فرزندانش
۳۰۸	۶. استثنای دروغ گفتن
۳۱۰	۷. نشانه ایمان
۳۱۲	۸. دقت در تعاریف

فصل نوزدهم: گناه نفاق

۳۱۷	۱. بدترین مردم کیست؟
۳۱۹	۲. سفارش خداوند به حضرت عیسی (علیه السلام)

فصل بیستم: قهر و آشتی

۳۲۳	۱. قهر فقط تا سه روز
۳۲۴	۲. قهر و آتش

فصل بیست و یکم: آزار و اذیت مؤمن و اهانت به او

۳۲۹	۱. اعلام جنگ از سوی خدا
۳۳۱	۲. اهانت به مؤمن محاربه با خداست
۳۳۳	۳. اهانت به اهل بیت (علیهم السلام)
۳۳۵	۴. ترور شخصیت

۵. کم‌ترین اهانت به دیگران ممنوع است..... ۳۳۷
۶. آزار دادن دیگران..... ۳۳۸
۷. حرمت مؤمن..... ۳۴۱

فصل بیست و دوم: ضرورت صله رحم و عواقب ترک آن

۱. پیوند با خویشاوندان..... ۳۴۵
۲. ضررهای قطع رحم..... ۳۴۷
۳. سه گناه بسیار خطرناک..... ۳۴۸
۴. شکایت از بستگان..... ۳۵۱

فصل بیست و سوم: گناه غیبت و پخش شایعه

۱. تفسیر اسلام و ایمان و جدیت..... ۳۵۷
۲. تبلیغ عملی..... ۳۵۸
۳. وظایف هشتگانه مسلمانان نسبت به دیگران..... ۳۶۰
۴. پخش شایعه..... ۳۶۳
۵. آثار شوم غیبت..... ۳۶۵
۶. حضور در مجلس غیبت ممنوع است..... ۳۶۸
۷. تفسیر غیبت..... ۳۷۰
۸. نفرین شدگان..... ۳۷۱
۹. مستثنیات غیبت..... ۳۷۳

فصل بیست و چهارم: گوناگون

۱. نشانه‌های مؤمن..... ۳۷۹
۲. محسنین کیانند؟..... ۳۸۱
۳. جلسات فضایل اهل بیت (علیهم‌السلام)..... ۳۸۴

۴. اجتناب از مواضع اتهام ۳۸۶
۵. نشستن در جایی که صاحب خانه می گوید ۳۸۷
۶. سخن چینی ۳۸۹
۷. زشتی به خاطر سپاری عیوب دیگران ۳۹۰
۸. قبول عذرخواهی ۳۹۳
۹. خداوند، مهربانان را دوست دارد ۳۹۴
۱۰. رعایت عدالت در همه چیز ۳۹۶
۱۱. شکر نعمت اسلام ۳۹۸
۱۲. هوشیاران چه کسانی هستند؟ ۴۰۱
۱۳. روش یاد کردن از دیگران در حضور و غیاب آنها ۴۰۳
۱۴. اشاعه گناه و ثواب ۴۰۶
۱۵. نگاه به آل محمد علیهم السلام بیاد است ۴۰۷

دورنمایی از مطالب کتاب

بدون شک اخلاق خوب و رفتار شایسته و برخورد مناسب و معاشرت صحیح با دیگران و در یک کلمه «حسن خلق»، و پرهیز از ترشروی و خشونت در گفتار و رفتار و بد اخلاقی و برخوردهای زشت و ناپسند با دیگران؛ از رموز موفقیت و پیشرفت در امور مادی و معنوی است. ولذا خداوند متعال خطاب به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود: «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَهَارَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ حَوْلِكَ»؛ «به سبب رحمت الهی، در برابر مؤمنان نرم و مهربان شدی و اگر عصبانی و سنگدل بودی، از اطراف تو پراکنده می شدند».^۱ در ادامه آیه، سه سفارش اخلاقی با آن حضرت مطرح می کند: «پس آن ها را ببخش و برایشان آموزش بطلب و در کارها با آنان مشورت کن».

به همین جهت، پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله هدف از بعثت خود را تکمیل آموزه های اخلاقی معرفی کرده است.^۲

برخی از مسلمانان با الگو گرفتن از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و توجه به اهمیت این موضوع، به معاشرت نیکو با پیروان دیگر ادیان و عقاید پرداخته و با حسن خلق آنها را شیفته اسلام کرده اند.

اگر تاریخ را ورق بزنیم کشورهای را خواهیم یافت که مردم آنها بدون

۱. سورة آل عمران، آیه ۱۵۹.

۲. بحار الانوار، ج ۱۶، ص ۲۱۰.

ورود حتی یک سرباز سپاه اسلام به آن جا اسلام را با آغوش باز پذیرفته‌اند؛^۱ زیرا برخورد پیامبرگونه بعضی از تجار مسلمانان آن‌ها را مجذوب اسلام کرد. بر این اساس، پی می‌بریم که چرا حسن خلق، «نیمی از دین»^۲ بلکه «مساوی اسلام»^۳، «عنوان صحیفه مؤمن»^۴، «سرآمد همه خوبی‌ها»^۵، «مایه خیر دنیا و آخرت»^۶، «عامل عزت و سربلندی»^۷ و ... شمرده شده و تا این اندازه در معارف دینی مورد تأکید قرار گرفته، و علمای دین با الهام از آیات و روایات، کتاب‌های فراوانی در مورد این صفت ارزشمند نوشته‌اند.

احکام العشره در کتاب وسایل الشیعه

از جمله علمای راستای که در این زمینه دست به تألیف زده، محدث متبحر و علامه محقق، شیخ حسن عاملی رحمته الله است که به تناسب مباحث و روایات مربوط به حج و سفری که مسلمانان مدتی طولانی (در زمان ما حدود یک ماه و در زمان‌های گذشته چندین ماه) با همدیگر معاشرت دارند؛ در پایان جلد هشتم کتاب ارزشمند وسائل الشیعه احادیث بسیار ارزشمندی را تحت عنوان «ابواب احکام العشره فی السفر والحضر» جمع آوری کرده است. این روایات که از صفحه ۳۹۸ جلد هشتم شروع می‌شود و تا پایان آن جلد ادامه دارد، ۱۶۶ باب را تشکیل می‌دهد و نزدیک به ۹۰۰ روایت در آن گردآوری شده است.

روایات مذکور در مورد مسایل مختلفی است؛ از جمله:

چگونگی معاشرت با مسلمانان و دید و بازدید از آنان؛ همنشینی با

۱. حاضر العالم الاسلامی، ج ۱، ص ۳۳۹.

۲ تا ۵. میزان الحکمه، ج ۳، باب ۱۰۹۹، ص ۱۰۷۲، ح ۴۹۹۰ و ۴۹۸۸ و ۴۹۹۴ و ص ۱۰۷۳.

ح ۵۰۰۲ و ص ۱۰۷۲، ح ۴۹۹۱.

۷. میزان الحکمه، ج ۳، باب ۱۰۹۸، ص ۱۰۷۲ - ۴۹۸۷.

انسان‌های عاقل و پرهیز از مجالست با انسان‌های نادان و امثال آن؛ مسأله مشورت و ابعاد آن؛ محبت به مردم و مطالب مختلف در مورد سلام کردن به آن‌ها؛ دعا کردن برای کسی که عطسه می‌زند و وظیفه خود او؛ اکرام انسان کریم؛ مستحبات و مکروهات نشست و برخاست‌ها؛ مسأله مزاح و خنده و تبسم؛ حد و حدود همسایه و حس الجوار؛ حقوق همسفر؛ آداب نامه نگاری؛ رعایت عدالت حتی در نگاه کردن؛ سفارش به اخلاق خوش؛ داشتن صداقت و حیا، عفو و بخشش و کظم غیظ؛ صبر و سکوت؛ محافظت از زبان و مدارای با مردم؛ تأکید بر حقوق مسلمانان و مؤمنان بر یکدیگر؛ بیان آثار مصافحه و معانقه و ربوبی؛ حرمت عداوت و مکر و حسد و کذب و قهر و ایذا و اهانت مؤمن؛ پیامدهای قطع رحم؛ غیبت و بهتان و فحاشی و تهمت و نطامی و سایر مواردی که زیباترین تعامل و ارتباط با دیگران را رقم می‌زند.

چگونگی شکل‌گیری این کتاب

یکی از سنت‌های نیکوی حوزه‌های علمیه سینه به سینه مباحث اخلاقی در روز آخر درس هفته است که اساتید در سطوح مختلف در ابتدا یا انتهای درس با طرح حدیثی اخلاقی مسایل و نکات مورد نظر را به دانش‌آموختگان تذکر داده و در حقیقت تا یک هفته آن‌ها را از نظر اخلاقی شارژ می‌کنند.

مرجع عالیقدر، حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی مدّ ظلّه که به تهذیب و خودسازی طلاب و روحانیان اهمیت ویژه‌ای می‌دهد، نیز به این سنت عمل کرده و می‌کند. درس‌های اخلاق معظّم له دارای ویژگی‌هایی است که شرح آن در مقدمه کتاب ۱۱۰ سرمشق آمده است. از جمله خصوصیات آن، نظم در مباحث بود. استاد از اوایل سال ۱۳۸۴ تا اواخر بهار

سال ۱۳۹۰، روایات ارزشمند «احکام العشرة» وسایل الشیعه را موضوع بحث قرار داده، هر هفته یکی از آن روایات را در جلسات اخلاقی خویش مطرح می‌کرد، تا شاگردان مکتب امام صادق علیه السلام از آن استفاده کنند.

خداوند به این حقیر توفیق داد که در جلسات مذکور شرکت کنم و پس از یادداشت مباحث و مطالب مذکور، آن را از حالت گفتاری به نوشتاری تبدیل کنم و پس از حذف مطالب تکراری و عنداللزوم توضیح در خصوص مباحث مذکور، منابع آیات و روایات و دیگر مطالب را متذکر شوم و پس از افزودن پاورقی‌های لازم، آن را به شکل کنونی در اختیار شما خوانندگان محترم قرار هم. به امید آن که مورد پذیرش خداوند متعال قرار گرفته باشد و برای خوانندگان عزیز مفید و مؤثر افتد و ذخیره‌ای برای یوم المعاد ما به حساب آید؛ در «يَوْمَ لَا يَفْعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ»^۱.

در پایان لازم می‌دانم از خدای متعال برای روح بلند مرحوم شیخ حرّ عاملی علوّ درجات و برای استاد بزرگوار طول عمر همراه با عزّت و خدمت بیش‌تر و برای همه شما عزیزان و خودم حسن عاقبت طلب نموده و از آن ذات لایزال توفیق عمل به این روایات ارزشمند را مسألت کنم.

حوزه علمیه قم

ابوالقاسم علیان نژادی

۱۳۹۰/۱۲/۲۱

